

Sveriges
Kommuner
och Landsting

Cirkulärnr: 2007:21
Diariernr: 2007/0688
Handläggare: Ellinor Englund
Agneta Lefwerth
Avdelning: Avdelningen för juridik
Datum: 2007-03-21
Mottagare: Kommunstyrelsen
Socialnämnden
Äldreomsorgsnämnden
Stadsdelsnämnden
Kommundelsnämnden
Rubrik: TV-avgifter i särskilda boendeformer för service och
omvårdnad

CIRKULÄR 2007:21

Kommunstyrelsen
Socialnämnden
Äldreomsorgsnämnden
Stadsdelsnämnden
Kommundelsnämnden

TV-avgifter i särskilda boendeformer för service och omvårdnad

Med anledning av många frågor från våra medlemmar om lagstiftningen som rör TV-avgifter i särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre, lämnas i cirkuläret kort information i frågan. Följande punkter kommer att beröras:

- lagstiftningen och dess förarbeten,
- rättsliga avgöranden, samt
- Sveriges Kommuner och Landstings syn på rättsläget.

Lagstiftningen och dess förarbeten

Enligt 1 § lagen (1989:41) om TV-avgift (TV-avgiftslagen) skall den som innehar en TV-mottagare betala TV-avgift till Radiotjänst i Kiruna AB (RIKAB).

En person som har flera TV-apparater i sitt hushåll betalar enligt begränsningsregeln i 2 § samma lag endast en avgift. Likaså betalas enligt 2 § andra stycket endast en avgift för samtliga TV-mottagare som finns inom samma sjukhus, vårdanstalt eller inrättning av liknande slag, om TV-mottagarna är avsedda att användas av dem som får vård.

Vård

I förarbetena till TV-avgiftslagen (prop.1988/89:18 s 52) definieras vård som ”all sådan verksamhet som sker i organiserade former oavsett om huvudmannskapet är offentligt eller privat”, samt att utom sjukvård i snäv bemärkelse, avses exempelvis åldringsvård, mentalvård, alkohol- och narkomanvård, socialvård och kriminalvård. Som exempel på vad som är att betrakta som vård och inte boende

nämns sjukhus, sjukhem och kriminalvårdsanstalter. Även lägenheter inom omsorgsvården för psykiskt utvecklingsstörda bör enligt förarbetena räknas som delar av en vårdinrättning och inte som bostäder.

.....eller bostad

I propositionen (s. 80) uttalas att med bostad avses vad som i vanligt språkbruk betecknas som en sådan, dvs. främst lägenheter, villor och fritidsbostäder. I bostadsbegreppet inbegrips också lägenheter i s.k. servicehus och liknande inrättningar där människor bor varaktigt, väsentligen på samma självständiga sätt som i andra bostadslägenheter.

En översyn av begränsningsregeln ledde inte till ändring

I betänkandet SOU 2005:2 föreslås en ändring i TV-avgiftslagen som innebär att den som bor varaktigt i särskild boendeform bör, oavsett om denna boendeform innebär vård i viss omfattning, vara avgiftsskyldig för TV-mottagare som hon eller han själv innehar. Som bostad bör enligt förslaget ”i likhet med nu inte anses sjukhus, kriminalvårdsanstalt eller hotellrum och inte heller lägenheter inom omsorgsvården för psykiskt utvecklingsstörda”. I prop. 2005/06:112 Viktigare än någonsin! Radio och TV i allmänhetens tjänst 2007-2012, ger departementschefen till känna regeringens uppfattning i denna fråga, vilken inte överensstämmer med utredningens. Efter att ha redovisat ovan nämnda uttalanden i prop. 1988/89:18 anger departementschefen bl.a. följande.

”Enligt den praxis som utvecklats har bestämmelsen tillämpats så att de personer som bor på sjukhus, vårdanstalt eller inrättning av liknande slag inte behövt betala TV-avgift för eget innehav. Vid tillämpningen har dock vissa tolkningsproblem uppkommit om vad som kan anses som ”vårdanstalt eller inrättning av liknande slag”. Mot bakgrund av bl.a. detta har utredningen föreslagit att undantaget från avgiftsplikten i 2 § TV-avgiftslagen endast skall avse vårdinrättningar (sjukhus, vårdanstalt eller inrättning av liknande slag) eget innehav av TV-mottagare. Utredningen har vidare gjort den bedömningen att avgiftsskyldigheten för en person i särskilt boende får göras med utgångspunkt från huvudregeln om avgiftsskyldigheten vid innehav av TV-mottagare samt med beaktande av begränsningsregeln som gäller för hushåll enligt nuvarande 2 § första stycket i lag om TV-avgift. En sådan bedömning bör leda till att den som bor varaktigt i särskild boendeform skall, oavsett om denna boendeform innebär vård i viss omfattning, vara avgiftsskyldig för mottagare som han eller hon själv innehar. Utredningens förslag skulle innebära ett klargörande av rättsläget, men skulle också innebära en skärpning i förhållande till hur regelverket nu tillämpas. Konsekvenserna av en sådan skärpning, bl.a. vad avser ekonomiskt svaga grupper i samhället, är i dag

svåra att förutse. Vid en samlad bedömning finner regeringen inte tillräckliga skäl att nu föreslå någon ändring av gällande regler.”

Regeringen har således ansett att den ordning som nu gäller även skall gälla fortsättningsvis, med de tolkningsproblem detta medför. Propositionen har sedan antagits av riksdagen som delade regeringens mening i denna fråga varför någon ändring inte har genomförts i den delen.

Rättsliga avgöranden

Kammarrätten i Sundsvall (dom 2005-01-20, mål nr 2884-2924-04 m.fl. och 2005-05-25, mål nr 673-05) har prövat frågan om TV-avgift i servicehus samt i boende med placering enligt socialtjänstlagen eller lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (dom 2005-05-24, mål nr 3005-04). Den sistnämnda domen redovisas dock inte i detta cirkulär. Något avgörande från Regeringsrätten har inte återfunnits.

Boende i servicehus

I de först nämnda målen som avsåg boende i ett som ”servicehus” betecknat boende uttalar kammarrätten, efter hänvisning till ovan nämnda uttalanden i förarbetena, bl.a. följande. ”I och med den s.k. Ädelreformen infördes samlingsbegreppet särskilt boende för de sjukhem och vårdinrättningar som kommunerna genom nämnd reform övertog samt för ålderdomshem och serviceboenden. Ett särskilt boende aktualiseras i dag efter beslut om bistånd från kommunen enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453). Bistånd i form av särskilt boende förutsätter ett omfattande behov av tillsyn dygnet runt och hjälp med personlig omvårdnad. - - - Mot bakgrund av detta torde den i förarbetena åsyftade betydelsen av boende i servicehus, d.v.s. ett varaktigt och självständigt boende, inte kunna utan vidare appliceras på dagens förhållanden, där personer som uppbär bistånd för boende i servicehus ofta har ett omfattande vårdbehov.”

Avgifter för TV-innehav kan därför enligt kammarrättens mening inte påföras de boende endast utifrån den förutsättningen att deras boende benämns servicelägenhet, utan det avgörande är i stället, om en persons boende är att uppfatta som en vårdplats eller som ett ordinärt självständigt och varaktigt boende. Kammarrätten anför vidare att RIKAB normalt måste kunna utgå ifrån att den benämning som gjorts av boendet också på ett riktigt sätt speglar vilken typ av boende det är fråga om, men att om den enskilde gör en invändning, det måste ankomma på RIKAB att företa en utredning om huruvida boendet i det enskilda fallet är sådant att avgiftsskyldighet för TV-innehav föreligger. Kammarrätten konstaterar i dessa mål att RIKAB inte företagit någon utredning om i vilken mån de aktuella servicelägenheterna skall vara att betrakta som självständiga och varaktiga boenden eller är

att betrakta som särskilda boenden, varför RIKAB inte ansågs ha visat att det fanns grund att påföra de enskilda TV-avgifter.

I Kammarrättens i Sundsvall dom 2005-05-25, mål nr 673-05, var fråga om en person vars boende utgörs av ett eget rum i en korridor med toalett och handfat i anslutning till det egna rummet. Rummet saknar bl.a. spis, kylskåp och diskbänk, och måltiderna intas i en gemensam matsal med servering/biträde av omsorgspersonal. Personen uppgav sig ha mycket dålig hörsel och syn samt sviktande balans och får hjälp av personal bl.a. vid avklädning. RIKAB åberopade att boendet vid aktuell tidpunkt var klassat som servicehus i Företagsdatabasen samt att avgiftskontrollanten från ansvarig föreståndare inhämtat uppgiften att personen var ”boende i ett servicehus och att vårdbehovet inte var att jämföra med andra typer av boendeformer”.

Kammarrätten hänvisar i den sistnämnda domen till Socialstyrelsens kunskapsöversikt ”Vad är särskilt boende för äldre? En kartläggning 2001”, som innehåller en kartläggning av strukturella förhållanden i det särskilda boendet för äldre och där de olika benämningarna för att beteckna det särskilda boendet har inventerats. Där framgår bl.a. följande, vilket citerades i kammarrättens dom.

När det gäller äldreboendets övergripande struktur tyder undersökningen på att omkring hälften av alla särskilda boenden för äldre utgörs av komplexa anläggningar, med vilket avses att verksamheten vid boendet är uppdelad på fysiskt åtskilda enheter avsedda för olika grupper av äldre (t.ex. dementa, svårt somatiskt sjuka äldre m.fl.). Detta förklarar som regel att flera olika benämningar används för att beteckna en och samma enhet av särskilt boende. En stor del av beståndet av särskilt boende kan således inte längre entydigt definieras med hjälp av den traditionella terminologin. Tillskottet av boendanläggningar som rymmer flera olika boendeformer gör också att strukturen i svenskt äldreboende avsevärt förändrats under senare tid och blivit mer sammansatt och differentierad.

Enligt kammarrättens mening gav enbart den omständigheten att boendeformen var registrerad som servicehus inte tillräckligt stöd för att boendet är att uppfatta som ett ordinärt självständigt boende. Inte heller uppgifterna från föreståndaren utvisade enligt kammarrättens mening att boendet inte kunde uppfattas som en vårdplats. Kammarrätten, som noterade att boendet vid tidpunkten för domen omklassificerats till äldreboende (ålderdomshem) utan att verksamheten ändrats, fann vid en samlad bedömning att det inte visats att grund förelåg att påföra den enskilda personen TV-avgift. Kammarrätten har inte vare sig i denna eller de ovan nämnda domarna påstått att ett visst boende som varit under prövning har utgjort ”ordinärt självständigt boende” eller vårdplats utan har bara konstaterat att RIKAB inte lyckats visa att det i det enskilda fallet varit fråga om ett självständigt boende.

Förordning (1984:692) om det allmänna företagsregistret

Statistiska centralbyrån (SCB) är enligt förordningen om det allmänna företagsregistret skyldiga att föra ett allmänt företagsregister (av kammarrätten kallat Företagsdatabasen). Kommunerna ska för varje arbetsställe som registreras i registret ange ”arbetsställebenämning”. Kommunen avgör själv vilken benämning som ska användas. Det är enligt SCB inget som hindrar att endast namnet används (t.ex. Solgården).

Sveriges Kommuner och Landstings syn på rättsläget

Mot bakgrund av ovanstående kan konstateras att rättsläget är något oklart. Så länge som klagörande domar från Regeringsrätten saknas kan dock följande tolkning och hantering vara rimlig:

- De särskilda boendeformerna kommer idag främst personer med mycket omfattande omvårdnadsbehov till del, till exempel personer med demenssjukdom (se prop. 2005/06:115 Nationell utvecklingsplan för vård och omsorg om äldre s. 75). Insatsen torde därmed, i TV-avgiftslagens mening, vara att betrakta som vård – inte boende.
- Detta gäller oavsett vilken beteckning den särskilda boendeformen har där den enskilde får sin insats. Dvs. det gäller även om boendet kallas servicehus och även om det är registrerat under den beteckningen i SCB:s allmänna företagsregister.
- Det innebär att de personer som erhållit insatsen ”särskild boendeform för service och omvårdnad” inte själva betalar TV-avgift utan det är det särskilda boendet som betalar en avgift för samtliga TV-mottagare.
- Är RIKAB av uppfattningen att någon person inte har ett mycket omfattande omvårdnadsbehov och att ”boendet” för denna person istället utgör ett ordinärt självständigt boende ankommer det på RIKAB att utreda och kunna visa detta.
- I detta utredningsförfarande bör RIKAB hänvisas direkt till den person som är berörd eller dennes ställföreträdare. Personer som erhållit insatsen ”särskilt boende” omfattas av socialtjänstsekretessen (7 kap. 4 § SekrL) och socialnämnden kan inte utan samtycke från den enskilde lämna ut information om den enskildes personliga förhållanden.
- Med anledning av att RIKAB använder ”arbetsställebenämningar” i SCB:s allmänna företagsregister för att dra en gräns mellan vård och självständigt boende kan det vara lämpligt att den person i kommunen som ansvarar för information till SCB uppdaterar lämnade uppgifter. Förslagsvis kan benämningen ”särskild boendeform för äldre” eller endast

namnet (t.ex. Solgården) användas. Risken för missuppfattningar minskas om begreppet servicehus inte används.

Frågor med anledning av denna skrivelse besvaras av
Ellinor Englund, tfn 08-452 75 46 och
Agneta Lefwerth, tfn 08-452 79 79, Avdelningen för juridik, samt
Per-Olov Nylander, tfn 08-452 77 94, Avdelningen för vård och omsorg.

Sveriges Kommuner och Landsting
Avdelningen för juridik

Hans Ekman